

คอลัมน์ "หอคอยส่องโลก"

Financial Day ฉบับวันพุธที่ 25 ตุลาคม 2538

เพดานเงินกู้ต่างประเทศของรัฐบาล

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

กระทรวงการคลังกำลังเสนอคณะกรรมการนโยบายหนี้เงินกู้ต่างประเทศ เพื่อให้พิจารณาอนุมัติการปรับเพดานวงเงินกู้จากต่างประเทศประจำปีงบประมาณ 2539 จาก 3,200 ล้านดอลลาร์ เป็น 3,700 ล้านดอลลาร์ ทั้งนี้โดยอ้างว่า มีความจำเป็นต้องใช้เงินในการสร้างโครงข่ายพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Infrastructure) จำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการสนามบินหนองงูเห่า โครงการรถไฟฟ้ามหานคร และโครงการขยายทางหลวง 6 เลน

เพดานเงินกู้ต่างประเทศของรัฐบาลที่กำหนดขึ้นใหม่นี้ นับเป็นวงเงินสูงสุดในประวัติศาสตร์ก่อนหน้าต่างประเทศของรัฐบาลไทย (ดูตารางที่ 1)

ก่อนปีงบประมาณ 2528 รัฐบาลกำหนดเพดานเงินกู้ต่างประเทศไว้ไม่เกิน 2,000 ล้านดอลลาร์ แต่เป็นเพราะวิกฤติการณ์หนี้ต่างประเทศที่กำลังก่อตัวขึ้น รัฐบาลจึงต้องลดเพดานเงินกู้ต่างประเทศลงตามลำดับ โดยในปีงบประมาณ 2528 ลดลงเหลือ 1,600 ล้านดอลลาร์ และเหลือปีละ 1,000 ล้านดอลลาร์ตลอดช่วงเวลาระหว่างปีงบประมาณ 2529-2531 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ภาระการชำระหนี้ต่างประเทศของรัฐบาลเกิดการกระจุกตัว อันเป็นผลจากการกู้เงินเพื่อซื้ออาวุธในยุครัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร อีกทั้งภาวะเศรษฐกิจถดถอยได้ดูดให้รายได้จากการส่งออกตกต่ำลง อันกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ต่างประเทศของระบบเศรษฐกิจไทย

ครั้งสังคมเศรษฐกิจไทยฟื้นตัวจากภาวะถดถอยและการส่งออกขยายตัวอย่างรวดเร็ว วิกฤติการณ์หนี้ต่างประเทศผ่านพ้นไป รัฐบาลจึงเริ่มเขยิบเพดานเงินกู้ต่างประเทศนับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2532 เป็นต้นมา แต่การเขยิบเพดานเงินกู้ดังกล่าวนี้ค่อยเป็นค่อยไป จะมีการก้าวกระโดดบ้างก็แต่ในปีงบประมาณ 2534 2535 2537 และ 2539 (ดูตารางที่ 1)

การกำหนดเพดานเงินกู้ต่างประเทศของรัฐบาลนับเป็นการสร้างวินัยทางการคลังที่สำคัญ เพราะเป็นกฎเกณฑ์ที่ป้องกันการใช้จ่ายอย่างเกินตัว และป้องกันมิให้มีการก่อหนี้เกินระดับความสามารถในการชำระหนี้ หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจที่ต้องการเงินกู้ต่างประเทศ จำต้องแข่งขันกันเสนอโครงการเพื่อแย่งชิงเงินกู้ต่างประเทศ หากการกลั่นกรองโครงการและการจัดลำดับความสำคัญของโครงการเป็นไปอย่างมีหลักมีเกณฑ์และด้วยความเป็นธรรมแล้ว การใช้เงินกู้ต่างประเทศก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เป็นเพราะการกลั่นกรองโครงการ

เป็นไปด้วยความหละหลวม ประกอบกับการก่อกำหนดนี้ต่างประเทศปราศจากการถ่วงดุลจากฝ่ายนิติบัญญัติ จึงปรากฏกรณีโครงการเงินกู้จำนวนไม่น้อยที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม กระนั้นก็ตาม การกำหนดเพดานเงินกู้ต่างประเทศได้ช่วยบรรเทาความเสียหายดังกล่าวนี้ได้บ้าง

การกำหนดเพดานเงินกู้ต่างประเทศยังผลให้การก่อกำหนดนี้ต่างประเทศของรัฐบาลมีขอบเขตอันจำกัด ด้วยเหตุดังนั้นก็จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่มีการ 'วิ่งเต้น' ไม่เฉพาะแต่เพียงให้โครงการผ่านการกลั่นกรองของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเท่านั้น หากยังให้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการนโยบายหนี้เงินกู้ต่างประเทศอีกด้วย การ 'วิ่งเต้น' ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่ยังมิได้สนใจศึกษา ดูจเดียวกับกรวิ่งเต้นของงบประมาณแผ่นดิน

การ 'วิ่งเต้น' ที่สำคัญ ได้แก่ การวิ่งเต้นเพื่ออยู่นอกกรอบเพดานเงินกู้ต่างประเทศ บริษัท การบินไทย จำกัด นับเป็นอุทาหรณ์ที่ดีในเรื่องนี้ การบินไทยไม่ต้องการเสนอโครงการแข่งขันกับหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจอื่น ๆ ในการแย่งชิงเงินกู้ต่างประเทศ จึงพยายามผลักดันให้โครงการเงินกู้เพื่อซื้อเครื่องบินของการบินไทยอยู่นอกกฎเกณฑ์ว่าด้วยเพดานเงินกู้ต่างประเทศ ความพยายามดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จระดับหนึ่งในยุค รสช. เมื่อ รสช. ลีนอำนาจการบินไทยต้องกลับเข้าแถวตามเดิม

วินัยทางการคลังจักทรงประสิทธิผลในการป้องกันประพฤติกกรรมที่สร้างความเสียหายแก่สังคมโดยส่วนรวมก็ต่อเมื่อกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นไม่มีช่องโหว่ หากมีข้อยกเว้นมากเพียงใด ช่องโหว่ก็มีมากเพียงนั้น ในกรณีเช่นนี้ กฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นย่อมมีโอกาสสร้างวินัยทางการคลังได้

นอกเหนือจากการกำหนดเพดานเงินกู้ต่างประเทศแล้ว รัฐบาลในอดีตพยายามสร้างวินัยในการก่อกำหนดนี้ต่างประเทศด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์ที่สำคัญดังต่อไปนี้

กฎเกณฑ์ข้อที่หนึ่ง การก่อกำหนดนี้ต่างประเทศของรัฐบาลในปีงบประมาณหนึ่งๆ จักต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของงบประมาณแผ่นดินประจำปีงบประมาณนั้นๆ ทั้งนี้ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินจากต่างประเทศ พ.ศ. 2519 การก่อกำหนดนี้ตามกฎเกณฑ์ข้อนี้ครอบคลุมถึงการก่อกำหนดนี้เพื่อซื้ออาวุธด้วย ทั้งนี้ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินจากรัฐบาลต่างประเทศเพื่อจัดซื้อยุทโธปกรณ์ทางทหาร พ.ศ. 2524

กฎเกณฑ์ข้อที่สอง จะไม่มีการก่อกำหนดนี้ต่างประเทศที่ทำให้การชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยรายปีเกินกว่าเพดานอัตราส่วนภาระการชำระหนี้ (Debt Service Ratio) ที่กำหนดอัตราส่วนภาระการชำระหนี้เป็นอัตราส่วนระหว่างรายจ่ายในการชำระหนี้ (Debt Service

Payment) ก็บรายได้จากการส่งออกสินค้าและบริการ (foreign exchange earnings) ด้วยเหตุที่เงินกู้ต่างประเทศต้องชำระคืนด้วยเงินตราต่างประเทศ และรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศย่อมได้มาจากการส่งออกสินค้าและบริการ การกำหนดเพดานอัตราส่วนภาระการชำระหนี้มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันมิให้มีการก่อหนี้เกินกว่าความสามารถในการชำระหนี้ ข้อที่น่าสังเกตก็คือ เพดานดังกล่าวนี้กำหนดโดยมติคณะรัฐมนตรี และมักจะมีการขยับเพดานอยู่เสมอ (ดูตารางที่ 2) การณ์ปรากฏอยู่เนืองๆว่า อัตราส่วนภาระการชำระหนี้ต่างประเทศเกินกว่าเพดานที่ควบคุม

กฎเกณฑ์ข้อที่สาม จะไม่มีการก่อหนี้ต่างประเทศที่ทำให้การชำระคืนเงินต้นและ ดอกเบี้ยรายปีมีจำนวนเกินกว่าร้อยละ 13 ของประมาณการรายได้ในปีงบประมาณนั้น ๆ ทั้งนี้ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2503 ข้อเท็จจริงปรากฏว่า รัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ข้อนี้

ดังนี้ จะเห็นได้ว่า กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการก่อหนี้ต่างประเทศของรัฐบาลส่วนใหญ่เป็นกฎเกณฑ์ที่ไร้ประสิทธิผล กฎเกณฑ์ที่ถือได้ว่าเป็นวินัยในการก่อหนี้ต่างประเทศมีอยู่เพียง 2 ข้อ คือ เพดานเงินกู้ต่างประเทศที่เป็นวงเงินสัมบูรณ์ (ไม่เกิน 3,700 ล้านดอลลาร์) และอัตราส่วนเงินกู้ต่างประเทศเทียบกับงบประมาณแผ่นดิน (ไม่เกิน 10%)

ตารางที่ 1

พีดานเงินกู้ต่างประเทศของรัฐบาลไทย
ปีงบประมาณ 2528-2539
(ด้านเหรียญอเมริกัน)

ปีงบประมาณ	พีดานเงินกู้ต่างประเทศของรัฐบาลไทย
2528	1,600
2529	1,000
2530	1,000
2531	1,000
2532	1,200
2533	1,500
2534	2,000
2535	2,500
2536	2,500
2537	3,200
2538	3,200
2539	3,700

ที่มา สำนักงบประมาณ งบประมาณโดยสังเขป ฉบับต่าง ๆ

ตารางที่ 2

เพดานอัตราส่วนภาระการชำระหนี้ต่างประเทศ

(Debt Service Ratio)

คิดเป็นร้อยละของรายได้จากการส่งออกสินค้าและบริการ

(%)

มติ ค.ร.ม.	เพดานอัตราส่วนภาระการชำระหนี้
20 ธันวาคม 2503	ไม่เกิน 5%
14 กรกฎาคม 2507	ไม่เกิน 7%
15 สิงหาคม 2520	(1) ไม่เกิน 7% สำหรับโครงการทั่วไป (2) ไม่เกิน 2% สำหรับโครงการเงินกู้ป้องกันประเทศ (3) รวมทั้งสิ้นไม่เกิน 9%
29 มิถุนายน 2525	ไม่เกิน 9% โดยไม่แยกพิจารณาโครงการเงินกู้ป้องกันประเทศ ต่างหากจากโครงการเงินกู้อื่น ๆ
29 พฤศจิกายน 2526	อนุโลมให้เกินเพดาน 9% ระหว่างปีงบประมาณ 2527-2530 หลังจากนั้นให้เป็นไปตามมติ ค.ร.ม. เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2525